

Месіанізм польської інтелігенції як актуалізована соціальна роль в період трансформаційних процесів початку XIX століття / «Роль суспільних наук у забезпеченні стабільності розвитку глобальних світових процесів у XXI столітті»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 3–4 квітня 2015 року). – Київ: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2015. – С. 95–97.

МЕСІАНІЗМ ПОЛЬСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ЯК АКТУАЛІЗОВАНА СОЦІАЛЬНА РОЛЬ В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПОЧАТКУ XIX СТОЛІТТЯ

Месіанська роль інтелігенції особливо актуалізується в період соціальної трансформації суспільства. Соціальні зміни каталізують національну свідомість та національну ідею на збереження системи національних цінностей. Інтелігенція як соціальний феномен призначена формулювати, зберігати та передавати наступним поколінням національні культурні цінності і традиції. Характерні ознаки виокремлюють її серед соціальних груп суспільства: сповідування високих духовно-моральних цінностей; свідомо, ініціативна діяльність на загальнонаціональний добробут; інтелектуальність та здатність критично мислити тощо. Сповідування інтелігенцією високоморальних цінностей спонукає її до соціокультурної діяльності. Так, інтелігенція покликана безкорисливо та жертовно виконувати актуалізовану соціальну роль – месіанську – в період соціальних змін: трансферувати суспільні духовно-культурні цінності крізь покоління для збереження національної ідеї.

Класичне значення месіанізму пов'язане з хіліазмом або міленаризмом, створенням Царства Божого на землі. На окрему особистість, народ, соціальну організацію, державу покладено роль Божого посланця (месії), що встановлює справедливість та порядок в історичному процесі, рятує людство від можливих майбутніх катастроф [2, 176]. Месіанізм припускає еволюційні процеси в духовно-моральній сфері особистості, а національна самосвідомість та ідентифікація спонукають до консервування, акумуляції, ампліфікації,

трансферування з покоління в покоління національної культури та традицій. Таким чином, сповідування національних культурних цінностей, усвідомлення своєї відповідальності як громадянина забезпечує інфінітивне існування держави та її нації.

Польські мислителі, літературні діячі, зокрема Ю. Гоєне-Вронський, З. Красінський, А. Міцкевич, Ю. Словацький, А. Тов'янський, Б. Трентовський та ін., розробили філософське вчення про польський месіанізм, перебуваючи в еміграції (Німеччина, Франція) у тридцяті – сорокові роки XIX століття [5]. Сформований напрям польської філософії визнавав духовну сутність першооснovoю світу, а матеріальне – творіння духу (духовної субстанції, єства). Виходячи з цього, польська месіаністична філософія розумілася переважно крізь призму сакральності, визнавала надчуттєву, позаемпіричну природу поляків та характеризувалася місією духовного спасіння людей.

Ю. Гоєне-Вронський являється основоположником польського і слов'янського месіанізму загалом. Йому належить авторство терміна «месіанізм»: у 1827 році польський філософ вперше вжив його у листі до папи Лева XII, а з 1831 року широко використовував його для означення власної системи поглядів [1, 612–614]. У своїх філософських ідеях Ю. Гоєне-Вронський не конкретизує месіанську роль польського народу в історичному процесі. Суттєвою частиною месіанізму польського філософа являється практична філософія, спрямована на завершення божественного акту створення світу, а саме – досягнення безсмертя людства [1, 617]. Месіанізм є складовою буття окремої особистості, адже проявляється в акті формування реальності. Світ як і людина – створені, але подальший розвиток цивілізації залежить від людини, її високих моральних цілей. Таким чином, людина постає земним творцем, який повинен завершити задум Месії. Творча «співпраця» з Богом, співучасть в акті творення земного світу забезпечує власне родове безсмертя.

Поширення месіаністичної філософії в Польщі пов'язане з польським романтичним месіанізмом, як рефлексії на трансформаційні соціальні процеси в країні на початку XIX століття. Так, філософські ідеї месіанізму А. Міцкевич як

представник літературного напрямку польського романтизму висловив у своїх «Книгах польського народу і польського пілігримства», а також в третій та четвертій частинах курсу історії слов'янської літератури, наукових дослідженнях з політичної публіцистики [4, 59]. Зростання національної самосвідомості та збереження національної ідентичності як фактор зміцнення позиції Польщі у європейській та слов'янській спільноті зокрема – провідна ідея літерної творчості та наукових досліджень А. Міцкевича.

Минуле поляків набувало універсального сенсу: постійне прагнення народу до національної свободи трактується і як сподівання на майбутню синергетичну світобудову, яка заснована на взаєморозумінні та спільній підтримці народів. Зокрема, В. Соловйов підкреслював, що людство слід розглядати в цілому, як велику збірну сутність або соціальний організм, живі частини якого представляють різні нації. Органічна функція, яку виконує та чи інша нація – її істинна національна ідея. Разом з тим, людство слід розуміти, перш за все, як цілісний моральний організм. Виконання своєї соціальної функції кожною його органічною частиною – нацією – повинно спричинятись не матеріальною необхідністю, а моральним обов'язком [3, 187].

Відчуття власного призначення як громадянина держави, творця історії пов'язане з високими моральними цінностями. Месіанська роль зберігати та передавати національні цінності з покоління в покоління не виховується і не набувається з часом, вона притаманна або ж ні і являється чи не найголовнішою характерною ознакою інтелігента. Соціальні трансформаційні процеси початку ХІХ століття спонукали польську інтелігенцію не лише до збереження національної пам'яті народу, але й осмислення його минулого з прогнозуванням успішного майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Гаврюшин Н. К. Игумен из Пинска о польском мессианизме: Геннадий (Эйкалович) и Хёне-Вронский / Н. К. Гаврюшин // Русское богословие. Очерки и портреты. – Нижний Новгород, 2011. – С. 610–621.

2. Мессианизм (мессианство) // Социологический энциклопедический словарь [на русском, английском, немецком, французском и чешском языках] / Редактор-координатор – академик РАН Г. В. Осипов. – М.: НОРМА, 2000. – С. 176.

3. Соловьев В. С. Русская идея / В. С. Соловьев // Русская идея / Сост. М. А. Маслин. – М.: Республика, 1992. – С. 185–204.

4. Травкина А. А. Специфика польского романтического мессианизм XIX века / А. А. Травкина // Вестник славянских культур. – 2008. – № 3–4. – С. 56–64.

5. Цимбалій І. П. Філософія польського романтизму: «ідеальна людина» А. Міцкевича, «конструкт народу» Ю. Словацького: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.05. / І. П. Цимбалій; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2009. – 18 с. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/353869.html>